

суть полягає в олюдненні педагогічних взаємин дорослих і дітей, у визнанні цінності дитини як особистості, її права на щастя, соціальний захист, розвиток індивідуальних здібностей; у гармонізації відносин між людиною і суспільством, природою тощо.

На перше місце в практиці виховної роботи більшість батьків ставить вчинки, в яких виявляється гуманне, людяне ставлення дитини до інших людей. Багатство духовного життя особистості залежить значною мірою від того, як глибоко людина не лише розуміє, а й відчуває благородство ідей гуманності, людяності.

В.О.Сухомлинський говорив, що "виховання почуття людяності - одна з найважливіших умов формування особистої гідності, особистої честі". Основою гуманних, людяних вчинків є свідомо праця на користь людей і насамперед для майбутнього.



*М.В.Даниленко, І.Г.Любар*

### **Поліпшення гуманістичного виховання школярів засобами природничого краєзнавства**

Екологічна ситуація в Україні вимагає докорінної перебудови змісту освіти та виховання, спрямованих на прищеплення молоді екологічної культури, що викликає споживацьке ставлення до природи. Вона виявляється в екологічному мисленні, свідомості, гуманному ставленні до об'єктів природи, активній природоохоронній діяльності тощо.

Поліпшенню екологічного виховання учнів сприяє природниче краєзнавство, яке забезпечує необхідний зв'язок глобальних, національних і регіональних аспектів у вивченні проблем екології і охорони природи. Воно виступає одним із засобів комплексного вивчення природи, її розвитку і динаміки у даній місцевості і відбувається у процесі навчання, позакласній та позашкільній роботі.

Природниче краєзнавство незамінне при розв'язанні таких освітніх завдань:

- вивчення ролі людини в розвитку біосфери;
- пошуки основних джерел забруднення навколишнього середовища та інформування про це органів місцевої влади;
- виявлення рослин і тварин, що підлягають охороні на території рідного краю;
- аналіз наслідків впливу господарської діяльності на природу своєї місцевості;
- участі у посильній природоохоронній діяльності та ін.



Участь учнів у різноманітних формах і методах краєзнавчої роботи (експедиції, екскурсії спостереження за змінами в природі, вивчення та аналіз матеріалів щодо впливу господарської діяльності на природу, участь у проти-ерозійних заходах, охороні рідкісних та зникаючих видів рослин та тварин та ін.), органічно поєднанням з програмовим матеріалом з біології, географії, хімії та новою програмою з курсу "Основи екології для 10-11 класів(див. Пустовіт П.А., Плечова З.Н., 1995р.) сприяє формуванню цілісного уявлення про запо-діяну шкоду рідній природі безвідповідальним господарюванням. На лаборатор-них роботах і практичних заняттях з основ екології вони узагальнюють набуті знання і складають картосхеми порушених ґрунтів, забруднених та стічних вод, поширення певних видів рідкісних рослин та тварин тощо.

Аналіз впливу господарської діяльності на водне, наземно-повітряне, ґрунтове середовище та живі організми даєть підстави учням зробити такі ви-сновки:

1. Повсюдно спостерігається забруднення поверхневих і підземних вод, скидан-ня промислових і побутових сточних вод у басейна річок Інгульця і Саксагані. Джерелами забруднення є недосконалі очисні споруди, азартні скиди, а також багаточисельні промислові, сільськогосподарські, транспортні, будівельні об'єк-ти, які канавами, трубами, потічками скидають неочищені води.

2. Має місце різке скорочення сільськогосподарських земель у зв'язку з роз-робкою родовищ корисних копалин, проведення промислового, житлового будів-ництва, збільшення еродованих земель (створення кар'єрів, шахт, заводів, пла-моністійників, водоймищ, сміттєзвалищ та ін.).

3. Зростає тенденція забруднення атмосферного повітря стаціонарними джере-лами (підприємства гірничо-металургійного комплексу, гірничо-цементного ком-бінату та ін.), засобами автомобільного транспорту тощо, з причин неефектив-ності пилогазоочисного устаткування, несправності його та відсутності контролю державних органів за охороною навколишнього повітряного середовища.

4. Нещадно руйнується життєве середовище рослин і тварин, які опинились під загрозою знищення. Якщо до Червоної книги УРСР у 1980 році було внесено 151 вид вищих рослин і 85 видів тварин (ссавців, земноводних, комах тощо), то сьогодні до неї має бути занасено 531 вид рослинного та 381 вид тваринного світу.

Ці та інші висновки отримані шляхом практичної діяльності у процесі краєзнавчої роботи (екологічні екскурсії, експедиції по вивченню стану річок, ґрунтів, повітряного басейну, джерел забруднення, місце знаходження, чисель-ності, умов існування рідкісних рослин і тварин, заходи по охороні живих об'єк-

тів природи, які опинилися під загрозою знищення, рейди та практичні справи "Пролісок", "Постріл", "Джерело", "Ялинка", "зелений", і "голубий" патруль, "Екологічні стежки" та багато інших виховують в учнів бажання активно охороняти природу, формують активну екологічну позицію.



I.В. Іванченко

### Організація роботи учнів при розучуванні пісні

Першочергове завдання, яке стоїть перед учителем музики та співи - виконання шкільної пісні з усіма вимогами. Після характеристики форми, темпу твору, засобів музичної виразності, слід використовувати декламацію та сольмізацію. Особливу увагу необхідно приділяти сольмізації. Вона повинна відповідати ритмічному малюнку й групуванню складів в тактах. Сольмізація допомагає школярам зразу засвоїти дихання, що відповідає даній шкільній пісні.

Після спеціальних вправ учитель грає накрійку та перший звук, з якого починається пісня. На початковому етапі рекомендується сольфеджування усім класом, групою учнів, а в подальшому можна перевірити знання мелодії у кожного учня окремо. Під час сольфеджування необхідно звернути увагу на чистоту інтонації мелодії пісні, ритмічну чіткість, правильне співацьке дихання, виразність динаміки та дикції, звукотворення, засіб звуковедення.

Під час роботи над шкільною піснею необхідно кожену фразу вчити окремо, а в подальшій роботі можна з'єднувати одностопні заспіви не поділяючи на фрази.

Важливим етапом при роботі над шкільною піснею є настройка. Уміння настроїтись дає можливість учням чути виразність і логіку мелодії, правильно чути висоту звуків.

Виконавши аналіз пісні, потрібно розібрати засоби, за допомогою яких виражений даний музичний образ, як іде розвиток мелодійної лінії. Потрібно відводити увагу знанням школярів основних нотних позначок, а саме: знання нот, ритмічного малюнка, позначення темпів, динаміки, штрихів.

Формуючи завдання, учитель повинен звернути увагу на недоліки під час співів, обираючи основні прийоми для їх усунення.

Особливу увагу слід звернути на своєчасний вступ учнями в момент показу вчителем, та запам'ятати різницю між акомпанементом в музичному стилі, заспіві та приспіві пісні; домагатись природного звуку, виразності в словах, виробляти у дітей канталентність звуку; сприяти розвитку правильного дихання

